

POLITIEKE STELLINGNAME

DE KERNOORLOG

De kernoorlog begint met een eerste slag. De waarschijnlijkheid dat zo'n eerste slag uitgevoerd wordt neemt af in de mate dat de waarschijnlijkheid toeneemt dat na die eerste slag een tweede slag (als tegen-slag) plaatsvindt.

Wie dus *van plan* is zelf een eerste slag te voeren moet zich inspannen de waarschijnlijkheid, of mogelijkheid, van een te incasseren tegen-slag te verminderen. Daarvoor bestaan drie middelen :

- 1° de eigen strategische slagkracht zodanig verhogen dat ze virtueel in staat is het potentieel van de tegenstander om een tegen-slag te voeren uit te schakelen;
- 2° de eigen rakettenmacht zo nabij het kerngebied van de tegenstander te brengen dat die weinig kans maakt zijn tegenaanval in gang te zetten alvorens zijn eigen basissen vernietigd zijn;
- 3° een afweersysteem ontwikkelen dat een tegenaanval kan onschadelijk maken.

Alle drie middelen hebben de VS in werking gesteld, of zijn ze openlijk van plan in werking te stellen. Ze hebben hun *strategisch* potentieel in aanzienlijke mate verhoogd door de deels voorziene, deels reeds gerealiseerde plaatsing van Pershing II- en kruisraketten in West-Europa die bovendien het kerngebied van de Sovjetunie zo vlug kunnen bereiken (en dit zelfs zonder gemakkelijk ontdekt te kunnen worden) dat de kans voor de leiding van de Sovjetunie sterk vermindert om nog een tegenaanval te kunnen lanceren alvorens de VS-raketten vanuit West-Europa hun doel bereiken. Want

de Pershing II- en kruisraketten, wanneer ze gestationeerd zijn in West-Europa, zijn *strategische wapens* : die het kerngebied van de SU en ook haar rakettenbases kunnen bereiken; terwijl de SS 20-raketten van de SU Amerika *niet* kunnen bereiken. Dat is het fundamenteel verschil. De SS 20-raketten zouden wél zonder veel moeite, met een eerste slag van de SU, de Westeuropese basissen van Pershing II- en kruisraketten kunnen uitschakelen, waarvan de geografische ligging bovendien alom bekend is. Net dit feit bewijst echter dat de Pershing II- en kruisraketten van de VS in West-europa *eerste-slag-wapens* zijn; voor iets anders zijn ze gewoon niet bruikbaar.

Nu willen de VS bovendien ook nog een afweersysteem opbouwen ("SDI") dat ertoe in staat moet zijn een tegenaanval van de Sovjetunie te beletten zijn doel te bereiken.

De Sovjetunie heeft dergelijke middelen om een eerste slag mogelijk te maken zonder tegen-slag *niet* in werking gesteld. De SS 20-raketten waren niet eens *ertoe bestemd* Amerikaanse strategische wapens in West-Europa te kunnen uitschakelen; de SS 20 waren er al vóór dat van Pershing II- en kruisraketten in Westeuropa ook maar sprake was.

Soms wordt gesuggereerd - zo bv. door Reagan in zijn nieuwjaarstoespraak op de Sovjet-televisie - dat ook de Sovjetunie aan een soort "SDI" zou werken. Bewezen is het op geen enkele manier. En het zou "strategisch" onzinnig zijn van de kant van de Sovjetunie zoiets *niet bekend* te maken als ze werkelijk ermee zou bezig zijn.

Dit alles onder de gegeven voorwaarde : dat de Sovjetunie reeds lang plechtig *afstand* heeft gedaan van een *eerst gebruik van kernwapens*, terwijl de VS *hardnekkig weigeren* dezelfde verklaring van hun kant af te leggen.

★

Nu zou men zich de vraag kunnen stellen of men - in

casu de VS - niet precies dezelfde middelen zou moeten in werking stellen als de drie boven vermelde indien men geenszins van plan is een eerste slag te voeren maar enkel de *tegenstander* ervan wil "afschrikken" van zijn kant een eerste slag voor te bereiden.

Welnu, voor de eerste twee middelen gaat dat geenszins op; zoals gezegd hebben de Pershing II- en kruisraketten in Westeuropa zelfs geen andere mogelijke zin, behalve dan als eerste-slag-wapens. Ze zijn, m.a.w., géén "afschrikings"-wapens, maar afdreigingswapens.

Wat daarentegen "SDI" betreft zou men kunnen aarzelen. Dit afweersysteem zou ertoe kunnen dienen enkel een Sovjetische aanval onwerkzaam te maken. Maar daartegenover staat :

- 1° "SDI" zou ongetwijfeld óók ertoe *kunnen* dienen voor de VS een eerste slag mogelijk te maken zonder een Sovjetische tegenaanval te moeten vrezen;
- 2° de Pershing II- en kruisraketten in Westeuropa *hebben* gewoon geen enkele zin tenzij als eerste-slag-wapens;
- 3° de VS *weigeren* nog steeds, men kan het niet genoeg herhalen, een uitdrukkelijke verklaring af te leggen dat ze bereid zijn afstand te doen van iedere eerste slag met kernwapens.

*

Bovenstaande opmerkingen hebben uitsluitend betrekking op de vraag waarom een kernoorlog (eventueel) *niet* zou plaatsvinden of welke voorwaarden hem zouden kunnen *beletten*. (Het gebruikelijk antwoord luidt : "afschrikking".) Belangrijker is wellicht de vraag waarom eigenlijk een kernoorlog (eventueel) *wel* zou plaatsvinden of welke motieven hem zouden kunnen *veroorzaken*.

Het beste antwoord op die vraag lijkt me nog steeds dát te zijn dat Jacob Burckhardt in zijn *Weltgeschichtliche Betrachtungen* heeft gegeven op de vraag naar de oorsprong van de historische krisissen überhaupt : "In

het groot, tussen de volken, gaat het door als toegelaten en soms onvermijdelijk dat men elkaar onder een of ander voorwendsel overvalt. Het belangrijkste voorwendsel is dit : op andere manier zou tussen naties niets beslist kunnen worden, en *'indien wij het niet doen doen het de anderen'* (pocket-uitgave bij Kiepenheuer & Witsch, 1954, blz. 121 : mijn onderlijning). M.a.w., de hoofdreden is *schrik*. Want onder *alle* omstandigheden maakt elke partij nog steeds de beste kans "het" te redden indien *zij* het is die de eerste slag toebrengt, *niet* de andere. Als men een kernoorlog wil vermijden, moet men dus *"afschrikken"* - *van de schrik*.

Maar dáárvoor is "SDI" een uiterst ongeschikt middel. Vooral d  t was het blijkbaar wat de nieuwe secretaris-generaal van het centraalcomit   van de KPSU, Mich  il Gorbatsjov, de dienstdoende US-president, Ronald Reagan, in Genève heeft willen duidelijk maken. Volgens zijn eigen verslag voor de Opperste Sovjet : "Kosmische wapens zijn geenszins defensieve wapens. Ze kunnen aanleiding geven tot de gevaarlijke illusie dat men achter een kosmisch 'schild' een nucleaire eerste slag zou kunnen voeren, daarentegen een tegen-slag zou kunnen verhinderen of tenminste afzwakken... Alles wijst erop dat het VS-afweersysteem tegen raketten in de ruimte geenszins bedoeld is als een 'schild' maar als onderdeel van een samenhangend offensief complex" (mijn vertaling van de Duitse versie van Gorbatschovs redevoering, verschenen in de *Berliner Zeitung* van 28.XI.1985). Volgens *De Standaard* van 19.XII.1985 verklaarde de leider van het Sovjetinstituut voor Noord-Amerika, Georgi Arbatov, zelfs het volgende : "dat president Reagan 'er bijna op een religieuze manier van overtuigd is dat SDI de beste weg is naar de vrede'. Er is geen reden te twijfelen aan zijn oprechtheid, aldus Arbatov, maar het zal hoe dan ook een werkelijke vrede onmogelijk maken daar het wantrouwen en instabiliteit verwekt". Het gaat er dus niet eens *uitsluitend* om of een of ander Amerikaan de *bedoeling* heeft SDI te gebruiken om een eerste slag tegen de Sovjetunie moge-

lijk te maken, het gaat er voornamelijk om dat SDI in feite daartoe zou *kunnen* gebruikt worden. Men vraagt zich af of Reagan dit al heeft *begrepen* (ik bedoel uitdrukkelijk enkel maar : *begrepen*) als men in de officiële tekst van *zijn* verslag voor het Amerikaans Congres over zijn gesprekken met Gorbatsjov het volgende leest : "Mr. Gorbatchov insisted that we might use a strategic defense system to put offensive weapons into space and establish nuclear superiority. I made it clear that SDI has nothing to do with offensive weapons ... We don't seek nuclear superiority. We do not seek a first strike advantage over the Soviet Union" (volgens de nieuwsdienst van de VS-ambassade in Brussel). Een en al pure intentie-verklaringen die er bovendien niet overtuigender op worden (zonder dat Reagan dat lijkt te beseffen) door het dubbel feit van de recente plaatsing van eerste-slag-wapens van de VS in West-Europa en de nog steeds achterwege blijvende verklaring van de VS af te zien van een eerste gebruik van kernwapens. Nog werk genoeg voor Gorbatsjov bij de volgende ontmoeting.

Nu heeft die achterwege blijvende verklaring ongetwijfeld alles te maken met nog een andere schrik van sommigen, nl. de schrik voor een aanval van de Sovjetunie met "conventionele" wapens. Deze (volgens mij onzinnige, maar niettemin feitelijk ook in Westeuropa nog ver verspreide) schrik "van het Westen" zullen de Sovjetmensen van hun kant zorgvuldig in rekening moeten stellen. Maar op dit probleem zullen we bij een andere gelegenheid en op een andere manier trachten nader in te gaan.

★

En waarom moeten wij ons als filosofen met dat alles bezig houden ? Ten eerste omdat er blijkbaar weinig anderen zijn, bv. in onze regeringen, die er voldoende tijd voor over hebben. (Men herinnert zich, naar ik hoop, de verklaring van de eerste minister van dit land op de morgen na de nachtelijke plaatsing van de

eerste VS-kruisraketten in Florennes : hij bleek te menen dat de NAVO van een eerste nucleaire slag uitdrukkelijk had afstand gedaan.) Ten tweede omdat ons in ieder geval het conflictuele bezig houdt; want onze filosofische belangstelling gaat uit naar thematische problemen, en van elkaar afwijkende thema's zijn incommensurabel. Ten derde zou wel eens kunnen blijken dat het uitvechten van conflictuele vragen in een "filosofische" woordenstrijd het enig middel is om gewelddadige uitbarsting van die conflicten te voorkomen.

Rudolf Boehm

*

* *